

ВІДГУК
офіційного опонента,
завідувачки кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я Івано-
Франківського національного медичного університету МОЗ України,
д. мед. н., проф. Децник Орини Зенонівни
на дисертаційну роботу Вовка Ореста Ярославовича на тему:
«Медико-соціальне обґрунтування функціонально-організаційної моделі
раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин:
рак шийки матки та рак молочної залози», подану на здобуття ступеня
доктора філософії у разову спеціалізовану вчену раду
Полтавського державного медичного університету
з галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 222 Медицина

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Доведено, що рак шийки матки (РШМ) – це та проблема системи охорони здоров'я, яка є індикатором соціальної нерівності в суспільстві. Адже існує пряма залежність між захворюваністю та наявністю в країні національних програм вакцинації, скринінгу і доступу до якісного лікування. Те саме стосується і раку молочної залози (РМЗ), який, як і РМЗ, також є візуальною формою злоякісних новоутворень (ЗН), захворюваність та летальність якого напряду залежить від доступності жінок до скринінгу та адекватного лікування.

Саме тому, ключовою метою комплексної політики щодо ЗН є профілактика та раннє виявлення патології, яке відкриває більше можливостей для радикального лікування та покращення прогнозу серед пацієнтів. Однак своєчасність звернення за допомогою може залежати від таких факторів, як поінформованість жінок та їх рідних про симптоми та фактори ризику, як неналежна онконастороженість серед усіх медичних працівників, в першу чергу первинної медичної допомоги.

В сучасних соціально-політичних умовах повномасштабної війни з російською федерацією ситуація щодо вчасного виявлення ЗН в Україні може

ускладнитися, оскільки за статистикою деяких країн, які пережили збройні конфлікти, частота онкологічних захворювань у військових і мирного населення протягом кількох років збільшується на понад 100%. Зокрема відомо, що сплеск захворюваності на РШМ більш ніж на 260% був зареєстрований після закінчення війни у В'єтнамі.

Тому дисертаційне дослідження О. Я. Вовка, присвячене вдосконаленню профілактики і раннього виявлення РШМ та РМЗ, є актуальним та своєчасним.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертаційна робота О. Я. Вовка є завершеною науковою працею, що виконана на сучасному науковому рівні, текст якої викладено логічно, коректно підібрані аргументи, доведені висновки, підібрані мовно-стилістичні засоби наукового стилю української мови.

Кожен з розділів власних досліджень підкріплений публікаціями в фахових журналах. Опубліковано 11 наукових праць: 3 статті у наукових фахових виданнях, регламентованих МОН України, 2 статті в іноземних наукових виданнях, індексованих у міжнародній науково метричній базі Scopus, 3 публікації у матеріалах Всеукраїнських науково-практичних конференцій з міжнародною участю, 3 монографії.

Науковий рівень дисертаційної роботи та підтверджуючих її публікацій відповідає критеріям ступеня доктора філософії.

Дисертаційне дослідження виконувалось як фрагмент науково-дослідних робіт кафедри громадського здоров'я з лікарсько-трудовою експертизою Полтавського державного медичного університету МОЗ України на тему: «Медико-соціальне обґрунтування оптимізації підходів до управління та організації різних видів медичної допомоги дорослому та дитячому населенню в період реформування галузі охорони здоров'я» (№ державної реєстрації 0119U102926, термін виконання 2018-2022 рр.), а також «Дослідження детермінант здоров'я та наукове обґрунтування підходів до організації медичної допомоги і послуг різним контингентам населення в період розвитку

системи громадського здоров'я» (№ державної реєстрації 0122U201336, термін виконання 2023-2027 рр.).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Новизна дисертаційної роботи О. Я. Вовка підтверджується отриманими новими даними, де вперше здійснено медико-соціальне обґрунтування функціонально-організаційної моделі раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин – раку шийки матки та раку молочної залози, в основу якої покладено використання медичної інформаційної система з вбудованими комунікативними функціями, яка об'єднує всі заклади охорони здоров'я єдиною мережею; визначена роль фахівця громадського здоров'я на якого покладається моніторинг і оцінка стану здоров'я жінки; з'ясовані регіональні і загальноукраїнські особливості тренду показників захворюваності, поширеності, смертності, внаслідок РШМ та РМЗ; виявлені прогалини в нормативно-правовій базі щодо профілактики та раннього виявлення РШМ та РМЗ державному, економічному, науковому, організаційному, навчальному секторах; встановлено комплекс модифікованих факторів ризику, що відіграють суттєву роль у виникненні раку шийки матки та раку молочної залози на регіональному рівні.

У дослідженні розширено уявлення про фактори, які з боку жінки перешкоджають проведенню скринінгових досліджень щодо візуальних форм новоутворень: раку шийки матки та раку молочної залози.

Набула подальшого розвитку технологія залучення до раннього виявлення та пропозиція профілактики РШМ та РМЗ чоловіка дружини/партнерки.

В результаті проведеного дисертантом дослідження було удосконалено методику поліпшення прихильності жінок до профілактичних оглядів та його доступності.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота О. Я. Вовка виконана на сучасному науковому рівні та базується на достатньому обсязі матеріалу: 437 анкет вивчення модифікованих факторів, що асоціюються із розвитком РШМ та РМЗ, 272 анкети з'ясування обізнаності жінок щодо РШМ та РМЗ, результати глибинного інтерв'ю 11 чоловіків, 37 карт експертної оцінки запропонованих нововведень, а також дані Державної служби статистики України, Національного канцер-реєстру України, Центру медичної статистики МОЗ України та ДОЗ Полтавської ОДА за 2010-2021 рр. (127 од.), нормативно-правові акти, що регулюють профілактику та раннє виявлення РШМ та РМЗ.

Сучасні методи, що були використані в дослідженні, дозволили в повному обсязі вирішити мету та завдання роботи, які сформульовані чітко і цілком реалізовані у викладених результатах власних досліджень та висновках. Дослідження проведені на високому рівні, їх результати обґрунтовані, інформативність та достовірність статистично доведена.

Висновки логічно відображають встановлені автором закономірності. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і практичних рекомендацій дисертаційної роботи ґрунтуються на достатньому обсязі первинних джерел інформації та матеріалів власних досліджень, сучасній статистичній обробці власних даних, оприлюднених у наукових публікаціях.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Вовк О. Я продемонстрував навички вільного володіння методологією наукової діяльності, адже самостійно визначив мету, завдання дослідження, провів інформаційний пошук та аналіз наукової літератури щодо теми дослідження, розробив програму дослідження та визначив його етапи, обґрунтував вибір напрямку та об'єктів дослідження, сформував групи дослідження, обрав адекватні поставленій меті і завданням методи дослідження,

проаналізував динаміку показників захворюваності на РШМ і РМЗ України та Полтавської області, розробив анкети та провів соціологічне дослідження факторів ризику РШМ та РМЗ. Дисертантом особисто обґрунтовано, розроблено функціонально-організаційну модель раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин: рак шийки матки та рак молочної залози. Здобувачем зібрано первинний матеріал, проведено статистичний та інформаційний аналіз, систематизовані отримані результати дослідження, сформульовані висновки і рекомендації. У друкованих в співавторстві публікаціях участь дисертанта є визначальною, йому належать матеріали і висновки.

Теоретичне і практичне значення наукового дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що автор доповнив теорії соціальної медицини, громадського здоров'я та онкології в частині вчення про організацію раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин: рак шийки матки та рак молочної залози.

Практичне значення дисертаційної роботи також не викликає сумнівів.

Автор розробив і представив комплекс рекомендацій щодо раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин: рак шийки матки та рак молочної залози; розробив логічну модель імплементації моделі раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин: рак шийки матки та рак молочної залози з визначенням її критеріїв та індикаторів з метою оцінки ефективності моделі; визначено організаційні інструменти для впровадження моделі в практику фахівців; запропонував внести відповідні зміни в освітні програми підготовки лікарів на до- та післядипломному рівні.

Свідченням практичного значення роботи є результати впровадження запропонованих нововведень в практичну діяльність закладів охорони здоров'я Полтавської області та в освітній процес і наукову діяльність низки закладів вищої медичної освіти, про що є відповідні акти впровадження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертаційна робота Вовка Ореста Ярославовича побудована за традиційною схемою наукових рукописів відповідно до вимог, викладена літературною українською мовою на 234 сторінках друкованого тексту, в тому числі основний зміст – на 155 сторінках. Робота складається із анотації, змісту, переліку умовних позначень та скорочень, основної частини зі вступом, аналітичним оглядом релевантних інформаційних джерел, матеріалами і методами досліджень, 4 розділів власних досліджень з аналізом та узагальненням їх результатів, висновків та практичних рекомендацій, списку використаних джерел (258 найменування, із них 203 латиною та 55 кирилицею). Дисертація ілюстрована достатньою кількістю таблиць (35 таблиць) та рисунків (25 рисунків), містить 8 додатків. Назва дисертаційної роботи відповідає її змісту.

В **анотації** стисло викладені українською та англійською мовою значущі результати роботи.

У **вступі** автором аргументована актуальність теми наукової роботи, сформульовано мету, завдання дослідження, викладено погляд дисертанта на наукову новизну та практичну значимість роботи, його особистий внесок, апробацію матеріалів дисертації, публікації.

У **першому розділі** дисертантом здійснено логічне та обґрунтоване опрацювання 258 сучасних наукових публікацій за темою дослідної роботи (із них 203 латиною та 55 кирилицею) зарубіжних та вітчизняних авторів. Автором висвітлені невирішені тематичні питання проблематики раку шийки матки та раку молочної залози, епідеміологічні особливості цих нозологій, наявні методи скринінгу, стану обізнаності населення щодо проблеми цих захворювань. Висновки до розділу свідчать про необхідність удосконалення організації профілактики та раннього виявлення РШМ та РМЗ.

Другий розділ включає підрозділи з ретельним описом дизайну дослідження, що передбачав виконання шести взаємопов'язаних етапів роботи та застосування комплексу адекватних до кожного завдання методів

дослідження: системного підходу та аналізу, бібліосемантичного, медико-статистичного, епідеміологічного, описового моделювання, організаційного експерименту, експертних оцінок. Такий підхід в цілому забезпечив послідовність виконання роботи, дозволив отримати репрезентативні за змістом та обсягом результати власних досліджень, опрацювати та систематизувати їх, сформулювати висновки і практичні рекомендації.

У **третьому розділі** дисертантом наведені результати аналізу захворюваності та поширеності раку шийки матки і раку молочної залози за даними Національного канцер-реєстру України за 10-річний період (з 2012 по 2021 роки) в Україні та у Полтавській області. Автором продемонстровано чіткі тенденції до щорічного зростання цих показників в Полтавській області та визначено їх загрозливий характер, порівнюючи із загальноукраїнським показниками (новоутворення молочної залози у жінок Полтавської області зустрічається на 21,2% частіше ніж загалом по Україні, а рак шийки матки – на 33,7%). Також було проаналізовано динаміку показника смертності жіночого населення від злоякісних новоутворень молочної залози та шийки матки, в результаті чого було встановлено коливання цього показника без чіткої тенденції до зменшення чи зростання.

Четвертий розділ роботи присвячений питанням модифікованих факторів ризику, що асоціюються із виникненням раку шийки матки та раку молочної залози. Дисертантом за результатами власного оригінального медико-соціологічного дослідження було встановлено, що серед модифікованих факторів ризику раку шийки матки суттєвий вплив відігравали недотримання режиму регулярного харчування: щоденне вживання м'яса, обмежене, 1-2 рази на тиждень, вживання фруктів, а також нехтування проходженням профілактичних оглядів. При дослідженні детермінант раку молочної залози, факторами, які збільшували ризик розвитку цієї патології, були незадовільне фінансове становище, щоденне вживання м'яса, недостатнє вживання фруктів, куріння, наявність в анамнезі перенесених абортів та вживання оральних контрацептивів. Автором роботи було проведено множинний регресійний

аналіз за допомогою чого було побудовано прогностичні моделі факторів ризику, які було оцінено із використанням ROC-аналізу. Для моделі раку шийки матки площа під кривою становила 0,918, що свідчить про її відмінну прогностичну здатність (чутливість – 90,7%, специфічність – 93,0%). Щодо раку молочної залози, то площа під кривою становила 0,75, що також свідчить про достатню прогностичну цінність моделі (чутливість – 75,7%, специфічність – 75,0%).

П'ятий розділ роботи дисертанта було присвячено дослідженню ризиків, що можуть поставати на шляху імплементації моделі раннього виявлення та профілактики візуальних форм раку: молочної залози та шийки матки.

Здійснений контент-аналіз нормативно-правової бази дозволив встановити ризики впровадження раннього виявлення та профілактики візуальних форм раку в системі охорони здоров'я. Серед них акцентовано значення медико-просвітницької комунікації, якості надання медичної допомоги, організації роботи онкологічної служби та особливо – первинної медичної допомоги.

Проведене оригінальне соціологічне дослідження обізнаності жінок показало, що більшість з них поінформовані про програми скринінгу, як РШМ (72,1%) так і РМЗ (74,2%). Водночас виявлені фактори, які перешкоджають проведенню скринінгу з боку жінки: незручна транспортна система до медичного закладу (47,2%); непоінформованість про заклад охорони здоров'я (ЗОЗ), який надає послуги з проведення скринінгу шийки матки (47,1%) та молочної залози (19,7%); дискомфорт, коли лікар-чоловік проводить скринінг шийки матки (65,0%) та молочної залози (50,8); черги в ЗОЗ (56,4% та 59,1% відповідно). Показані прогалини в уявленнях чоловіків про РМЗ та РШМ.

Отримані результати дослідження, з використанням множинної логістичної регресії, були трансформовані дисертантом у функціонально-організаційну моделі раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин: рак шийки матки та рак молочної залози, яку автор відобразив у шостому розділі дисертації.

Дисертантом було визначено основні модифіковані компоненти, які передбачають розгляд профілактики як систему, що складається із жінки та системи охорони здоров'я. Суттєвим в запропонованій моделі є те, що жінка отримує доступ до медичної інформаційної системи (МІС) із використанням спеціального додатку, який дозволяє відслідковувати показники власного здоров'я, і відповідно, необхідність в отриманні додаткових медичних послуг. Також інноваційним компонентом є визначення ролі фахівця громадського здоров'я, який за допомогою відповідного доступу до МІС набуває можливості проводити моніторинг та оцінювання здоров'я жінки, планування інформаційно-профілактичної діяльності відповідно до цього. При цьому жінка, в запропонованій функціонально-організаційній моделі раннього виявлення та профілактики РШМ і РМЗ, розглядається як головний елемент екосистеми.

Висновки відображають результати дисертаційної роботи, є достовірними, конкретними, ґрунтуються на результатах проведених досліджень, змістовні, логічно випливають зі змісту наукової роботи, дають відповідь на поставлені завдання та мають вагомe науково-теоретичне і практичне значення.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Основні результати дисертаційного дослідження впроваджені в освітній процес Навчально-наукового медичного інституту Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харківського національного медичного університету, Дніпровського державного медичного університету, Івано-Франківського національного медичного університету, Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Ужгородського національного університету, Сумського державного університету, а також в практику КНП «Тернопільський обласний інформаційно аналітичний центр медичної статистики» Тернопільської обласної ради, ДУ «Хмельницький обласний центр контролю та профілактики

хвороб МОЗ України», КНП «Новосанжарський Центр ПМСД», КНП «Великобагачанська ЦЛ», КП «Семенівська лікарня», КНП «Зіньківська МЦЛ», КНП «Козельщинська центральна лікарня» Козельщинської селищної ради, КП «Полтавський обласний центр громадського здоров'я Полтавської облради». Відповідні акти впровадження, представлені в матеріалах дисертації, вказують на позитивний ефект та дозволяють рекомендувати її результати для подальшого використання в практиці.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

За результатами аналізу матеріалів дисертаційної роботи Вовка Ореста Ярославовича «Медико-соціальне обґрунтування функціонально-організаційної моделі раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин: рак шийки матки та рак молочної залози», на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 Медицина, та представленої перевірки тексту не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Дисертаційна робота О. Я. Вовка, як і будь-яка наукова робота, містить певні дискусійні моменти та недоліки, висвітлення яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів виконаного дослідження, але не впливають на саме значення роботи.

Принципових зауважень до змісту та оформлення дисертації немає. Проте є окремі побажання некритичного характеру, а саме:

- Зустрічаються стилістичні та граматичні помилки;
- Термін «рак» краще не вживати, бо це тільки одна із форм онкозахворювань, а згідно МКХ більш правильний термін – «злоякісні новоутворення»;

- Також термін «ЗПСМ» краще замінити на «ПМД», що більш відповідає сучасним реаліям охорони здоров'я України.

У ході ознайомлення з дисертаційною роботою виникли питання для дискусії:

1. У Вашій роботі Ви застосовували програмне забезпечення Jointpoint, підкажіть, будь ласка, що це за програма?
2. Поясніть детальніше, який на Ваш погляд механізм впливу на виникнення РШМ та РМЗ таких поведінкових факторів, як часте вживання м'яса або недостатнє споживання овочів?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження Вовка Ореста Ярославовича «Медико-соціальне обґрунтування функціонально-організаційної моделі раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин: рак шийки матки та рак молочної залози», виконане у Полтавському державному медичному університеті, є завершеною самостійно виконаною науковою роботою, яка містить нові науково-обґрунтовані результати, що мають суттєве теоретичне та практичне значення для охорони здоров'я і в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання та суттєво доповнюють теорії соціальної медицини, громадського здоров'я й онкології в частині сучасних знань щодо раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин: рак шийки матки та рак молочної залози.

Виходячи з актуальності, обсягу та рівня проведених досліджень, наукової новизни результатів, теоретичної та практичної цінності отриманих даних, об'єктивності та обґрунтованості висновків, беручи до уваги особистий внесок здобувача, дисертаційна робота Вовка Ореста Ярославовича «Медико-соціальне обґрунтування функціонально-організаційної моделі раннього виявлення та профілактики візуальних форм злоякісних пухлин: рак шийки матки та рак молочної залози» заслуговує позитивної оцінки, є цілісним та завершеним науковим дослідженням і цілком відповідає вимогам пп. 6, 7, 8

«Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а її автор Вовк Орест Ярославович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний опонент,
завідувачка кафедри соціальної медицини
та громадського здоров'я
Івано-Франківського національного
медичного університету,
д. мед. н., проф.

Орина ДЕЦИК

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ	
Заступник ректора (начальник відділу кадрів)	
Івано-Франківський національний медичний університет	
«15» квітня	2024р.
Підпис	<i>Orina DECIK</i>
Прізвище	ДЕЦИК